

<https://doi.org/10.17721/2312-5160.2017.22.40-51>

UDK 007:316.7.7.78

Regional Press of Western Ukraine as a Factor of National Idea Shaping in the Context of Modern State-Building Processes

Olga Greskiv

*Lviv National Vasyl Stefanyk Scientific Library of Ukraine,
2 Stefanyka Street, 79000 Lviv, Ukraine*

Corresponding author's e-mail address: olka.gre@gmail.com

ABSTRACT

The main objective of this research was to analyze the Western Ukraine regional press as a factor of shaping national idea at the time of gaining and strengthening state independence.

The **methodology** of research included the content analysis, which involved the systematic reading and observation of the texts. This method let us to identify the following role of the press in the context of state building: firstly, to actualize the sense of national idea and deepen the public interest in its comprehension; secondly, in the process of state development, the new priorities were set and gradually integrated into the hierarchy of national priorities through the public discussion in mass media, particularly in the newspaper publications; thirdly, the public discourse on the national idea had a direct impact on the development of strategies for state development and the formation of socio-cultural basis for the establishment of a modern Ukrainian political nation. The researcher came to the conclusion that the national press actually became the ideological driver for the people's will.

The **results** of the research indicate that the basic semantic accents of the newspaper discourse on the national idea are interconnected with the state development strategy, patriotism, restoration of historical truth, research on people's traditions, culture, philosophy and etc. The European integration course is considered as an important element of shaping national idea of Ukraine.

KEYWORDS: state-building; Western Ukraine region; mass media; national idea; national press.

Преса Західного регіону України як чинник формування національної ідеї у контексті державотворчих процесів новітньої доби

Греськів Ольга Олександрівна, Львівська національна наукова бібліотека України імені В. Стефаника, молодший науковий співробітник відділу бібліотекознавства.

Резюме

Мета дослідження передбачала аналіз західноукраїнської регіональної преси в якості чинника формування національної ідеї періоду здобуття та утвердження державної незалежності. Завдяки використанню методу контент-аналізу, що полягає у вивченні змістового наповнення матеріалів, дана стаття конкретизує висновки проведеної роботи. Встановлено, що роль преси у зазначеному контексті полягає, по-перше, в актуалізації змісту національної ідеї, поглибленні суспільного інтересу до її осмислення. По-друге, у визначенні нових пріоритетів у процесі розбудови держави, які шляхом публічного обговорення в мас-медіа, зокрема у газетних публікаціях, поступово інтегрувалися в ієрархію загальнонаціональних пріоритетів. По-третє, у безпосередньому впливі публічного дискурсу національної ідеї на розробку стратегій державного розвитку і формування соціокультурного підґрунтя для утвердження модерної української політичної нації.

Доведено, що основні смислові акценти газетного дискурсу щодо національної ідеї відображаються у взаємозв'язку зі стратегією розбудови держави, патріотизмом, відновленням історичної правди, дослідженням традицій народу, його культури, філософії тощо. Як важливий елемент формування національної ідеї розглядається євроінтеграційний курс України.

Ключові слова: державотворення; західноукраїнський регіон; мас-медіа; національна ідея; національна преса.

Греськів О.А. Пресса Западного региона Украины как фактор формирования национальной идеи в контексте современных процессов построения государственности.

Цель исследования предусматривала анализ западно-украинской региональной прессы в качестве фактора, повлиявшего на формирование национальной идеи в период обретения и утверждения государственной независимости. Благодаря использованию метода контент-анализа, который заключается в изучении смыслового наполнения материалов, нижеизложенная статья конкретизирует полученные выводы работы. Установлено, что роль прессы в указанном контексте заключается, во-первых, в актуализации смысла национальной идеи, углублении общественного интереса к ее осмыслению. Во-вторых, в определении новых приоритетов в процессе развития государства, которые путем публичного обсуждения в СМИ, в частности в газетных публикациях, постепенно интегрируются в иерархию общенациональных приоритетов. В-третьих, во влиянии публичного дискурса национальной идеи на разработку стратегий государственного развития и формирования социокультурного базиса для утверждения современной украинской политической нации.

Доказано, что основные смысловые акценты газетного дискурса относительно национальной идеи отражаются во взаимосвязи со стратегией развития государства, патриотизмом, восстановлением исторической справедливости, исследованием традиций народа, его культуры, философии и тому подобное. Как важный элемент формирования национальной идеи, рассматривается евроинтеграционный курс Украины.

Ключевые слова: построение государства; западно-украинский регион; масс-медиа; национальная идея; национальная пресса.

1. Вступ

Як показує історичний досвід, роль і значення національної ідеї особливо актуальні в періоди, коли відбувається становлення національних держав. Отже, національна ідея є фундаментальним чинником державотворення. Відповідно до свого класичного визначення, — виступає акумулятором прогресивних національних програм, політичних ідей, гасел, цінностей, є рушієм національного прогресу, основою національно-визвольних рухів, національної самоідентифікації тощо. Дана категорія становить платформу національної ідеології, визначаючи теоретичні засади національної свідомості. При цьому, спрямовуючи суспільний розвиток України, вона має глибоке коріння у бутті народу, його історії [1, с. 132].

Національна ідея завжди орієнтована на відповідний соціально-політичний ідеал, який народ реалізовує у практичному житті. Разом з тим, її формування — це складний шлях суспільного осмислення історичного буття, утвердження та систематизування суспільних ідеалів та прагнень народу.

Національна ідея у процесі формування проходить свій «академічний етап» — наукової розробки інтелектуальними силами нації, узгодження її фундаментальних складових на основі дослідження історичних традицій, існуючих реалій та світового досвіду. Водночас, будучи орієнтиром суспільного поступу, потребує постійного творчого моніторингу й аналізу пріоритетів її складових. Отже, як нагальна необхідність, постає налагодження тісної комунікації з громадянським суспільством. Сформульовані засади національної ідеї інтелектуальними силами нації («зверху») мають бути донесені до широкого загалу та «відкориговані» («знизу»). Набуваючи свого втілення у програмних документах і гаслах учасників політичного процесу, зокрема політичних партій, громадських організацій тощо як виразників різних суспільних верств, — проходять своєрідну апробацію як на регіональних, так і загальнонаціональному рівнях.

Визначальна роль у налагодженні вище означеної комунікації належить молодій демократичній пресі, народженій на хвилі політичного відродження нації наприкінці 1980-х — початку 1990-х рр. Із здобуттям Україною незалежності дискусії щодо змісту й ролі національної ідеї отримують новий імпульс та гостроту. Отже, різнобічне осмислення преси як важливого чинника формування національної ідеї у контексті державотворчих процесів в Україні новітньої доби визначає актуальність теми дослідження.

Ключові аспекти і тенденції висвітлення теорії і практики державотворення в українських мас-медіа вивчали О. Бутирська [2], О. Бухтатий [3], Ф. Вауліна [4], О. Гаврилюк [5], Н. Горошкевич [6], І. Крупський [7], В. Лизанчук [8], А. Матюшина [9], В. Шкляр [10] тощо. Здійснено спробу узагальнення певних тенденцій розвитку публічних дискусій на сторінках масових друкованих видань щодо змісту української національної ідеї та їх впливу на процеси соціокультурної інтеграції суспільства у праці О. Ромашка [11]. Значний фактичний матеріал щодо впливу друкованих ЗМІ на процес розвитку української державності в 1990-ті рр. систематизовано і проаналізовано у дисертаційній роботі С. Костилевою [12]. Ролі преси в конституційному процесі України присвячене дисертаційне дослідження Є. Мамонтової [13], ролі ЗМІ в розвитку демократизації суспільства — А. Костирева [14].

Заслужують особливої уваги дослідження ролі місцевої преси у процесі формування окремих аспектів національної ідеї у загальному державотворчому контексті. Так, тематичні й концептуальні особливості публікацій державотворчої проблематики у пресі Івано-Франківщини за період 2006-2010 років склали предмет дисертаційного дослідження Х.Вербицької [15]. Українська преса Волині 1990-2000 років як інформаційно-культурне явище знайшла своє різнобічне висвітлення у праці І. Павлюка [16]. А. Кожанов аналізує

регіональну пресу Народного руху України періоду боротьби за українську незалежність [17]. Осмисленню чинника преси у процесі формування геополітичної стратегії України у 2000–2014 рр. присвячене дисертаційне дослідження О. Гоцур [18]. Водночас, на сьогодні не достатньо дослідженими залишаються, власне, феномен сучасної регіональної преси, її роль у генеруванні світоглядних цінностей суспільства, ідейних засад державності, що й зумовлює зацікавленість зазначеною проблемою.

Мета статті – проаналізувати роль преси Західного регіону України у формуванні національної ідеї, відобразити ключові аспекти зазначеного дискурсу в газетних публікаціях періоду здобуття та утвердження державної незалежності. Даний регіон у загальнонаціональному контексті вирізняється широким спектром суспільно-політичних, соціокультурних, ментальних особливостей, які визначають його особливе значення у новітніх державотворчих процесах. Об'єктом статті виступає аналіз західноукраїнської регіональної преси в якості чинника формування національної ідеї, предметом – преса Західного регіону України.

2. Методи дослідження

Методологічну основу дослідження складають загальнонаукові методи пізнання. При опрацюванні джерельної та контентної бази роботи застосовано історичний, аналітико-синтетичний методи, а також метод контент-аналізу при визначенні змістового наповнення матеріалів.

При написанні статті, окрім безпосереднього опрацювання газетних матеріалів Західного регіону України, присвячених різнобічним аспектам формування національної ідеї, важливим інформаційним джерелом став «Літопис газетних статей» – єдиний бібліографічний покажчик у системі органів державної бібліографії. Бібліографічні записи «Літопису» інформують про офіційні матеріали, основні статті, документальні та художні твори, надруковані в газетах, що вийшли на території України українською та російською мовами. Серед періодичних видань Західного регіону України, статті з яких відображаються в «Літописі», – «Високий Замок» (Львів), «За вільну Україну» (Львів), «Галичина» (Івано-Франківськ), «Нова ера» (Тернопіль), «Вільне життя (Тернопіль), «Тернопіль вечірній» (Тернопіль), «Волинська газета» (Луцьк), «Луцький замок» (Луцьк), «Вільне слово» (Рівне), «Буковинське віче» (Чернівці), «Свобода слова» (Чернівці), «Закарпатська правда» (Ужгород), «Новини Закарпаття» (Ужгород) тощо.

У роботі також використано аналітичні випуски Інформаційного управління Апарату Верховної Ради України повнотекстових оглядів регіональної преси України. Зокрема, на сайті Апарату Верховної Ради України містяться архіви матеріалів огляду статей за 2003–2007 рр. (рубрики: Верховна Рада України, обговорення законопроектів в регіональній пресі, політичні партії, місцеве самоврядування, ситуація в регіонах) [19]. Архіви повнотекстових оглядів регіональної преси України за 2008–2017 рр. із дещо розширеною аналітичною рубрикацією (рубрики: Верховна Рада України, про діяльність вищих органів влади, місцеве самоврядування, політичні партії та блоки, критика чинного законодавства, економіка, поділ власності, рівень і якість життя, законність і правопорушення, історична спадщина) пропонує користувачам Відділ інформаційних ресурсів та відкритих заходів Інформаційного управління Апарату Верховної Ради України [20].

3. Результати й обговорення

У контексті державотворення України її Західному регіону, без перебільшення, належить особлива роль. На загальноукраїнському просторі регіон вирізняється глибокою

демократичною традицією, витоки якої пов'язані з австрійським, угорським, чеським та польським парламентаризмом, організованістю, структурованістю суспільства за політичними орієнтаціями. У Західній Україні традиційно є сильнішою патріотична домінанта, що визначила провідну роль регіону у процесах національного відродження та боротьби за незалежність на межі 80-х – 90-х рр. ХХ ст. Зазначене, у свою чергу, детермінує певний «регіональний» варіант суспільного усвідомлення базової сутності національної ідеї, зокрема, щодо пріоритетності її основоположних засад. Водночас, існує глибоке розуміння найважливішого завдання національної ідеї для України – згуртування нації, яка тривалий час була розірвана у складі різних держав.

Власне, національна ідея – це складне та багатогранне поняття, яке охоплює різні екзистенційно важливі сторони національного буття. При цьому, – як наголошує відомий український політолог і політик Микола Томенко, – національна ідея виявляється як своєрідний національний ідеал – сукупність прагнень народу до кращої організації життя, розвитку суспільства відповідно до таких соціальних стандартів, у яких поєднуються історичні традиції, колективні та індивідуальні уявлення про добре й щасливе життя народу з сучасними цілями і завданнями, які він повинен розв'язувати на своєму шляху. Визнаючи загальне спрямування національної ідеї, слід водночас брати до уваги те, що вона є плодом самосвідомості нації, відбиває найголовніше, найзаповітніше нації, формується на тому рівні самосвідомості, якого нація досягла на певному етапі свого розвитку, яка змінюється й розвивається з розвитком суспільних відносин і світовим розвитком [1, с. 132].

Роль преси у формуванні національної ідеї досліджуваного періоду полягає, насамперед, в актуалізації даного поняття, поглибленні її значимості, залученні широкого загалу до її осмислення. Так, відповідно на духовно-патріотичні запити «визвольної народної хвилі» наприкінці 1980-х рр. стали публікації на сторінках газет, що виникли як органи демократичних об'єднань, громадських політичних організацій (Народний Рух, Українська Гельсінська спілка, Українська республіканська партія, Українська національна партія, Українська національно-демократична партія, Християнсько-демократична партія тощо) [21, с. 115]. У статтях піднімаються сутнісні питання морального фундаменту нації, духовних джерел відродження, створення демократичної держави з високим рівнем свободи слова, патріотичної налаштованості, закріплення культурно-історичних традицій. Важливими постають також питання політико-державного вибору, друкуються дискусійні та роз'яснювальні статті, кореспонденції, памфлети, наприклад: «Чи за соціалізм ми – прихильники Руху» О. Панчука (Буковинське віче. – 1989. – № 1), «Чи служить культура народів?» Л. Сеніка, «Увага: неосталінізм!» М. Косіва, «Демократичні вибори – шлях до суверенності України» (Віче. – 1989. – № 1, № 5).

Цілі й цінності молоді, її ставлення до існуючих реалій і подальших перспектив відображають видання нових молодіжних громадсько-політичних організацій і рухів, що на повен голос заявили про себе наприкінці 80-х рр.: Спілки незалежної української молоді, Української студентської спілки, Львівського студентського братства, молодіжної філії Української республіканської партії тощо: «Статут Спілки молоді Волині» (Молода Волинь. – 1991. – 15 лист.); «Чим займатиметься Студентське братство?» (Молода Галичина. – 1991. – 21 лист.)

Як зазначає дослідниця В. Георгієвська, – нові засоби масової інформації – незалежні, вільні, відповідальні перед обличчям незаангажованої громадськості стають альтернативою пресі тоталітарного суспільства ХХ ст. Десятки часописів (інформаційних бюлетенів, експрес-випусків, видань крайових та регіональних організацій, молодіжних осередків тощо) поширюються у різних куточках України, сповідуючи ідеали незалежної України [21, с. 115, 117].

Заслуговує на окрему увагу також зміст символічних девізів, гасел, які обирала

молода національно-демократична преса у цей час, і які мали потужний життєстверджувальний вплив на читача: «Борітеся – поборете!» («Народна справа», м.Луцьк; «Голос Мараморщини», м. Рахів; «Галичина», м. Івано-Франківськ; «Віче», м.Львів), «Борітеся – поборете, вам Бог помагає!» (вісник Хустської територіальної організації Народного Руху України за перебудову «Нова свобода»), «В єдності – наша сила!» («Гомін», м. Збараж, Тернопільщина), «Свобода, справедливість, солідарність!» («Голос Карпат», м. Борислав, Львівщина), «За правду, браття, єднаймося широко!» («Доля», м. Ковель, Волинь).

Аналогічні гасла визначали й тематичну сутність газет Української Гельсінської спілки («Вісті», «На руїні», «Львівські новини»), Селянської демократичної партії («Вільна земля», «Вільне слово»), Української християнсько-демократичної партії («За віру і волю»), Української народно-демократичної партії («Незалежність», «Прикордонні вісті», «Самостійна Україна») тощо [21, с. 117].

Важливо наголосити, що вже сам факт порушення монополії на суспільно-політичну думку, санкціоновану працівниками «ідеологічного фронту», рупором якого виступала радянська преса, спричинював потужний руйнівний ефект для комуністичного режиму, долаючи страх як невід’ємний елемент радянської імперської структури.

Із прийняттям Закону СРСР «Про пресу та інші засоби масової інформації» (від 12 червня 1990 р. № 1552-І), а згодом і відповідного Закону Української РСР (від 16 листопада 1992 р. № 2782-ХІІ), поступово зникала грань між офіційною та неофіційною пресою, видозмінилося й саме поняття «самвидав», оскільки на законних підставах він ставав доступним найширшому колу читачів, давав їм можливість додаткового вибору.

Загалом, у публічному дискурсі в добу пострадянських трансформацій на сторінках преси щодо національної ідеї, – як зауважує дослідник О. Ромашко, – на свідомому чи напівсвідомому рівні відбувався пошук соціокультурного підґрунтя інтеграції українського суспільства, поглиблювалося розуміння процесів його самопізнання і колективної самоідентифікації. Основною «інтенцією учасників цього дискурсу постає віднайдення ємного та несуперечливого за змістом політико-ідеологічного концепту, спроможного об’єднати й примирити суспільство» [11, с. 116-117]: «Пробудження ще не настало...» (Прикарпатська правда. – 1989. – 13 груд.); «Наша відповідальність зростає» (Радянська Буковина. – 1990. – 2 серп.); «Братися гуртом» (Закарпатська правда. – 1991. – 15 серп.); «Наша суверенність – у наших руках» (Радянська Волинь. – 1991. – № 224, 225).

Водночас, якщо на межі 1980-х – 1990-х рр. центральне місце в українській національній ідеї займає визвольний аспект, викристалізований на традиціях національно-визвольної боротьби 20-х – 50-х рр. ХХ ст., то після проголошення незалежності перед Україною об’єктивно постає необхідність формулювання нового змісту національної ідеї – духовної основи державотворення. У процесі розбудови держави визначаються нові пріоритети, які шляхом публічного обговорення в ЗМІ поступово інтегруються в ієрархію загальнонаціональних пріоритетів: «Програма відродження української та інших національних культур у Львові» (Вільна Україна. – 1990. – 24 лют.); «Концепція української національної школи в Тернопільській області» (Вільне життя. – 1990. – 30 лист); «Відродження національної культури і духовності» (Радянська Волинь. – 1991. – 23 трав.).

Досягнення і невдачі державотворчого процесу, здійснюючи потужний вплив на суспільну свідомість, створюють запит на «відповіді» щодо перспектив розвитку. Водночас, як національно-історичний феномен державотворчий процес у незалежній Україні відображає не стільки динаміку змін у державі, стільки націлений на перетворення всієї політичної системи і суспільства в цілому: «Старий Союз себе вичерпав» (Новини Закарпаття. – 1991. – 12 бер.); «Будьмо самі собою» (Галичина. – 1991. – 13 лют.); «Брежнєвський синдром, або Як бути далі?» (Буковинське віче. – 1992. – 22 жовт.); «Не

повторимо минулих помилок» (Буковинське віче. – 1993. – 1 груд.) та ін. Отже, важливим елементом у процесі формування української національної ідеї постає публічна дискусія щодо концепції державотворення, зокрема, стратегії розбудови держави.

Орієнтири творення нової політичної моделі України, її соціально-економічної трансформації і становлення громадянського суспільства на сторінках преси активно обговорюють як вчені, так і політики, журналісти, пересічні громадяни: М. Горинь «Кілька слів з приводу...» (Молода Галичина. – 2993. – 16 жовт.); Чорновіл В. «Без реформ поступ неможливий» (Волинь. – 1993. – № 123); Яворівський В. «Уроки істини, уроки життя». (Волинь. – 1993. – 13 лист.); Коломієць П. «Україна: політичний вибір чи вибір політиків?» (Новини Закарпаття. – 1993. – 6 лист.); Павлишин О. «Лицарство абсурду» і проза життя» (За вільну Україну. – 1993. – 6 лип.). Відображаючи різноплановий ідейний спектр осмислення реалій «перехідного періоду», запропонованих «рецептів» національного успіху різними політичними силами – суб'єктами політичної боротьби, зарубіжного досвіду тощо, газетні публікації, з одного боку, відіграють потужну просвітницьку роль щодо поширення політичних знань, необхідних для усвідомленої участі в політичних процесах, формування демократичної політичної культури населення, з другого боку, безпосередньо впливають на перебіг подій.

Окреме місце в зазначеній дискусії належить політичним партіям. У період до 1994 р. відбулося формування основних ідеологічних напрямів у партійній системі, політичних партіях різної ідейної спрямованості, розробки позитивних партійних програм, спрямованих на пошуки оптимальних засобів розбудови незалежної Української держави, усвідомлення партіями їх ролі в державно-владній діяльності.

1994 р. в Україні відбулися перші повноцінні вибори на багатопартійній основі до Верховної Ради та органів місцевої влади. Період передвиборчої боротьби започаткував практику активного залучення преси до політичної боротьби. Практично усі, не лише центральні, але й обласні і районні газети масово «підп'ячені» до публікації передвиборчих програм політичних партій і громадських об'єднань, інтерв'ю партійних лідерів, політиків, громадських діячів і науковців щодо шляхів розвитку держави.

У цей час і надалі спільним для партій національно-демократичного спрямування в якості пріоритетних цінностей пропагуються визнання національної державності та демократії. При цьому, нація у їх програмних документах трактується як «одержавлений етнос».

Ідея формування «політичної нації» закладена в програмах партій національно-демократичного спрямування як правоцентристських, центристських, так і лівоцентристських, зокрема, НРУ, ПРП, ЛПУ, СДПУ. Акцент на етнічній складовій поняття «українська нація» відстежується у програмових документах більшості партій національно-патріотичного і деяких партій національно-демократичного спрямування.

Особливістю програмових засад партій національно-патріотичного спрямування (КУН, ОУН, УНА, ВО «Свобода», ХДПУ) є орієнтація на побудову сильної унітарної держави з президентською або президентсько-парламентською формою правління та державним регулюванням процесів соціально-економічного розвитку. Окремі партії, насамперед національно-патріотичного спрямування, у своїх програмах дають визначення поняттю «національна ідея», серед них – УНА, УНКП, УРП «Собор».

Наприкінці 90-х рр. ХХ ст. – на початку ХХІ ст. у газетних публікаціях регіону актуалізуються питання загрози «розчинення» етнічних українців в російськомовному культурному середовищі й, відповідно, захисту української мови як державної. За активну державну підтримку української мови виступають практично всі національно-демократичні та національно-патріотичні партії (ХДПУ, УНП, НДП, ПРП, УНКП, УРП, «Собор», ВО «Свобода» тощо).

Водночас, поряд з багатьма конструктивними ідеями, поширюваними регіональною пресою, питання вибору народом бажаного суспільного устрою країни стає також

об'єктом політичних спекуляцій, міфотворчості та відвертої демагогії.

У цілому, на жаль, партійна система України так і не набула спроможності стати якісним ресурсом формування органів державної влади. Як зазначалося в аналітичній записці Інституту стратегічних досліджень від 2012 р., – вона перетворилася на «квазіпартійну систему, в якій домінують неформальні механізми взаємодії на ринку владних ресурсів». Сучасне «партійне поле України складається з акторів, які не є повною мірою політичними партіями, а скоріше партійними субститутами – організаціями партійного типу, що не виконують приналежні їм функції представництва електорату, реалізуючи вузькоєгоїстичні інтереси власної організації» [22].

Щодо загальної характеристики переважної більшості тогочасних програмних партійних публікацій, ми цілком погоджуємося з узагальненою оцінкою дослідниці преси Івано-Франківщини Христини Вербицької, що спільним для більшості подібних «декларацій» є те, що «вони лише повторюють популярні гасла, окреслюють коло проблем, які потребують вирішення, проте всім їм бракує конкретності, чимало з них є явно утопічними». Таким чином «... характерною рисою більшості таких публікацій є популізм» [15, с. 69–70].

«Помаранчева революція», як підсумок певного трансформаційного періоду, коли розвинулися нові економічні й громадянські структури і зросло нове покоління, актуалізувала потребу пошуку нових форм, дискурсів і практик оптимальних режимів функціонування влади й порядку прийняття рішень в задекларованих новою владою парадигмах відкритості, прозорості та публічності. Водночас, – як наголошує дослідник О.Ромашко, – в центрі суспільної уваги опинилися ті проблеми соціокультурного та інших розколів, які постали у вигляді реальної загрози громадському миру і суверенітету [11, с.122]. У зв'язку з цим, у публічних дискусіях щодо змісту національної ідеї акценти зміщуються до пошуку її «об'єднавчих» аспектів, максимально універсальних для різних етнічних, соціальних, конфесійних та регіональних груп.

Зазначені акценти актуалізуються за умов Революції гідності. З одного боку, беззаперечним є її потужний «соборницький», націєтворчий вплив. З другого боку, актуалізується усвідомлення таких негативних реалій національного буття, як політична корупція, хабарництво, кумівство, небажання правлячого класу здійснювати реформи, практика їх імітації. Подолання цих негативних явищ також стає важливим елементом газетного дискурсу в контексті формування національної ідеї.

З національною ідеєю тісно пов'язані публікації з історії нашого народу, зокрема його регіональних традицій, культури, філософії, визвольних рухів, релігії тощо. Великий обсяг газетних публікацій Західного регіону України присвячено заходам, які утверджують і пропагують національні ідеї та цінності, заповнюють «білі плями» в українській історії чи подають нове бачення певних історичних подій. Зважаючи на специфіку нашого національного буття, зокрема на тривалий період бездержавності, коли українцям «накидалися» чужі ідеї, тенденційні оцінки реальності, такі публікації сприяють утвердженню національної свідомості – засадничого елемента національної ідеї та ідеалу будь-якого суспільства, формують відчуття національної гідності, обґрунтовують шляхи національного розвитку.

Значний масив публікацій у регіональній пресі присвячено аналізу ментальних особливостей української нації загалом і її регіональних відмінностей, зокрема. Сміслові наповнення публікацій характеризує надзвичайно широкий оціночний спектр: від «пієтетного» возвеличення національного характеру українців до нищівної критики тих національних рис, які є перешкодою для самодостатнього державного буття (хуторянство, комплекс «меншовартості», неспроможність себе захистити і розвивати як націю тощо). Даний аспект дискурсу набуває нового звучання у зв'язку з Революцією гідності, яка ще раз підтвердила фундаментальність таких рис української ментальності, які закономірно

детермінують утвердження сучасної моделі демократії, що ґрунтується на горизонтальних зв'язках та вирішальній ролі громади у розв'язанні найбільш гострих суспільних проблем. Архетипом української свідомості визнаються персоналізм і толерантність, засадами морально-світоглядної цінності – добро, справедливість, гармонія, сім'я, народ, Україна.

Загалом, поняття національної ідеї в українських умовах, – як влучно зауважує дослідник Олексій Ромашко, – централізує громадсько-політичний дискурс стосовно широкого кола актуальних проблем: формування загальнонаціональних зовнішньополітичних пріоритетів і узгодження системи базових національних цінностей, залучення культурних та історичних традицій для об'єднання країни, занепокоєння щодо збереження державою цілісності й суверенітету тощо. В такий спосіб публічний дискурс національної ідеї в тій чи іншій мірі впливає на процеси вироблення стратегій державного розвитку і пошук соціокультурного підґрунтя щодо колективної самоідентифікації [11, с. 117].

Унікальним націєтворчим феноменом, що служив своєрідним заміником національної ідеї наприкінці ХХ – початку ХХІ ст. постає, – за висловом історика Романа Офіцинського, – «Українська «ідея Європи». Відбувається «потужна хвиля інтеграції українського минулого у загальноєвропейський історіографічний топос». Це засвідчує, зокрема, багатоманіття синонімічних термінів, які обслуговують суспільно-політичну буденність і активно використовуються в контенті газетних публікацій: європейський вибір, європейський курс, повернення до Європи, європеїзація тощо [23, с. 27].

4. Висновки

Загалом, в Західній Україні спостерігається великий запит на оригінальні й аналітичні публікації щодо актуальних політичних питань, концепції державотворення, перспектив розвитку. Чимало наших співгромадян мають власні погляди на те, яким шляхом повинна розвиватися Україна та якою вона повинна бути. Однак, представлені в пресі погляди надзвичайно різні, часто контрверсійні, особливо багато завважується популізму у висловлюваннях політиків у період передвиборчої боротьби.

Роль преси у формуванні національної ідеї полягає, по-перше, в актуалізації даного поняття, поглибленні його значимості, суспільного інтересу широкого загалу до його осмислення. Вже сам факт появи і поширення у пресі на початку 1990-х рр. національних, державницьких публікацій, з огляду на функціональне призначення у минулому «радянської» преси в якості безальтернативного ретранслятора «офіційного» погляду на дійсність, відіграє надзвичайно потужну роль у процесах посилення політизації суспільства, руйнування страху перед режимом. Національна преса фактично стає ідеологічним рушієм народної волі. По-друге, якщо на межі 1980-х – 1990-х рр. центральне місце в національній ідеї займає національно-визвольний аспект, то в процесі розбудови держави визначаються нові пріоритети, які шляхом публічного обговорення в ЗМІ поступово інтегруються в ієрархію загальнонаціональних пріоритетів. По-третє, публічний дискурс національної ідеї має безпосередній вплив на розробку стратегій державного розвитку і формування соціокультурного підґрунтя для поглиблення трансформації українського суспільства в модерну, європейського зразка, політичну націю.

Ключові аспекти дискурсу щодо національної ідеї в західноукраїнській регіональній пресі відображаються у тісному взаємозв'язку зі стратегією розбудови держави, патріотизмом, відновленням історичної правди, переосмисленням історичних стереотипів, нав'язаних «імперськими» історіографічними схемами, дослідженням традицій народу, його культури, філософії, визвольних рухів, релігії тощо. Спостерігається тенденція до пошуку й обґрунтування універсальних «об'єднавчих» ідей як соціокультурного підґрунтя для інтеграції народу України в єдину політичну націю. Як важливий елемент формування національної ідеї розглядається євроінтеграційний вибір України.

Різнібічні аспекти дослідження ролі преси Західного регіону України у контексті державотворення, з огляду на актуальність, визначають перспективи для подальших досліджень.

References

1. Tomenko, M.V. (2013), "National idea as an element of political and legal legitimation of society", *Pravo i hromadianske suspilstvo : Scientific journal* [electronic edition], no. 1(2), pp. 132-157, available at: <http://lcslaw.knu.ua/2013-1.pdf> (accessed January 15, 2018).
2. Butyrska, T.O. (2009), *Theoretic and methodological basis of the state building in Ukraine [Teoretyko-metodolohichni zasady derzhavotvorennia v Ukraini]*, Abstract of the D. Sc. (Theory and history of state administration), 25.00.01, Kyiv, Ukraine, 38 p.
3. Bukhtaty, O.Ye. (2010), *Relations between state authorities and mass media under the conditions of democratic state building [Vzaiemovidnosyny orhaniv derzhavnoi vlady ta zasobiv masovoi informatsii v umovakh demokratychnoho derzhavotvorennia]*, Abstract of the PhD. diss. (Theory and history of state administration), 25.00.01, Kharkiv, Ukraine, 20 p.
4. Vaulina, F.V. (2013), "National idea of Ukraine and Ukrainian state building: historical context", *Visnyk Kharkivskoho natsionalnoho universytetu im. V. N. Karazina : Pytannia politolohii*, Vol. 23, pp. 138-142.
5. Havryliuk, O.M. (2012), "Features of practical participation of the mass media in shaping of a democratic political culture", *Humanities Studies*, Iss. 15, pp. 116-122.
6. Horoshkevych, N.Ye. (2015), "Stereotypes of coverage of the problem of state building in the press of Ivano-Frankivsk region", *Ukrainska periodyka : istoriia i suchasnist*, Iss. 13, pp. 383-394.
7. Krupskiy, I.V. (1996), *Press as a source of research on national liberation struggle for the Ukrainian state (II half of the Xth century.) [Presya yak dzhereło doslidzhen natsionalno-vyzvolnykh zmahan za ukrainsku derzhavu (II polovyna XX st.)]*, D.Sc. diss. (Historical sciences), 07.00.06, Kyiv, Ukraine, 454 p.
8. Lyzanchuk, V. (2001), "Freedom of speech in the context of Ukrainian state building", *Visnyk of the Llviv university. Journalism Series*, Iss. 21, pp. 66-77.
9. Matiushyna, A.V. (2009), *Socio-cultural role of mass media in the formation of civil society in Ukraine: communicative discourse [Sotsiokulturna rol mas-media u formuvanni hromadianskoho suspilstva v Ukraini : komunikatyvnyi dyskurs]*, Abstract of the PhD. diss. (Social communications), 27.00.01, Kyiv, Ukraine, 15 p.
10. Shkliar, V.I. (2003), *Mass media and the challenges of the new century [Mass-media and calls of new century]*, Hramota, Kyiv, Ukraine, 48 p.
11. Romashko, O. (2006), "Ukrainian national idea in the mirror of press ", *Politychnyi menedzhment : Scientific journal*, no. 2, pp. 115-126, available at: http://www.ipiend.gov.ua/uploads/pm/pm_17/romashko_ukrainska.pdf (accessed January 15, 2018).
12. Kostyleva, S.O. (2004), *Formation and development of the Print Media in Modern Ukraine in the second half of 80-th – 90-th years of XX century [Stanovlennia i rozvytok drukovanykh zasobiv masovoi informatsii novitnoi Ukrainy (druha polovyna 80-kh – 90-i roky XX st.)]*, D.Sc. diss. (Historical sciences), 07.00.01, Kyiv, Ukraine, 477 p.
13. Mamontova, E.V. (2000), *The factor of press in the constitutional process in Ukraine [Faktor presy u konstytutsiinomu protsesi v Ukraini]*, Abstract of the PhD. diss. (Political sciences), 23.00.02, Odesa, Ukraine, 20 p.
14. Kostyriev, A.H. (2003), *The role of the media in the process of democratic development of society [Rol zasobiv masovoi informatsii v protsesi demokratychnoho rozvytku suspilstva]*, Abstract of the PhD. diss. (Political sciences), 23.00.02, Kyiv, Ukraine, 17 p.
15. Verbytska, K.I. (2016), *The problem of the State Formation in Printed Mass-Media of Ivano-Frankivsk Region [Problema derzhavotvorennia v drukovanykh mas-media Ivano-Frankivskoi oblasti]*, PhD. diss. (Social communications), 27.00.01, Rivne, Ukraine, 204 p.

16. Pavliuk, I.Z. (2002), "Ukrainian press of Volyn region in 1990-2000 as an informational and cultural phenomenon", *Ukrainian Journalism Studies : an academic journal*, Iss. 3, pp.10-16.
17. Kozhanov, A.V. (2011), "The regional press of Rukh in the period of struggle for Ukrainian independence", available at: <http://storage.library.opu.ua/online/periodic/iv-23/214-219.pdf> (accessed January 15, 2018).
18. Hotsur, O.I. (2016), *Modern Ukrainian press as a factor of forming geopolitical strategy of Ukraine (2000–2014): problematics, conceptual and semantic load [Suchasna ukrainska presa yak chynnyk formuvannia heopolitychnoi stratehii Ukrainy (2000-2014 rr.): problematyka, kontseptualno-zmistove navantazhennia]*, PhD. diss. (Social communications), 27.00.04, Lviv, Ukraine, 234 p.
19. Verkhovna Rada of Ukraine : Library (2007), "Review of the regional press" [Ohliad regionalnoi presy], available at: http://lib.rada.gov.ua/LibRada/static/LIBRARY/monitor/reg_presa.htm (access January 15, 2018).
20. Verkhovna Rada of Ukraine : Official Web portal (2011), "Ohliad regionalnoi presy", available at: http://rada.gov.ua/documents/Oglad_reg_ZMIVf/49243.html (access January 15, 2018).
21. Heorgiievska, V. (2015), "The revival of multi-party press in a democratically based society (second half of the 80's – early 90-ies of the XXth century)", *Zhurnalistyka : Scientific collected works*, available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/zhur_2015_14_12 (accessed January 15, 2018).
22. Rabortiahova, I.V., Movchan, U.I., Mosentseva, T.S. & Krysenko, O.V., "Features of functioning of the Ukrainian political parties as actors of the Ukrainian political market: analytical note", *Natsionalnyi instytut stratehichnykh doslidzhen [National Institute for Strategic Studies]*, available at: <http://www.niss.gov.ua/articles/329/> (accessed January 15, 2018).
23. Ofitsynskiy, R.A. (2006), *The state-building process in Ukraine in 1991-2004 (on materials of the Western periodical press) [Derzhavotvorchyi protses v Ukraini 1991-2004 rokiv (na materialakh periodyky zakhodu)]*, Abstract of the D. Sc. (History of Ukraine), 07.00.01, Uzhhorod, Ukraine, 38 p.

Список джерел

1. Томенко М. В. Національна ідея як елемент політико-правової легітимзації суспільства / М. В. Томенко // *Право і громадянське суспільство: науковий журнал* : [електронне видання]. – 2013. – № 1(2). – С. 132-157. – Режим доступу: <http://lcslaw.knu.ua/2013-1.pdf>. – Дата доступу: 15 січня 2018.
2. Бутирська Т. О. Теоретико-методологічні засади державотворення в Україні : автореф. дис. ... д-ра наук : 25.00.01 «Теорія та історія державного управління» / Т. О. Бутирська. – К., 2009. – 38 с.
3. Бухтатий О. Є. Взаємовідносини органів державної влади та засобів масової інформації в умовах демократичного державотворення : автореф. дис. ... канд. наук: 25.00.01 «Теорія та історія державного управління» / О. Є. Бухтатий. – Харків, 2010. – 20 с.
4. Вауліна Ф. В. Національна ідея України та українське державотворення: історичний контекст / Ф. В. Вауліна // *Вісник Харківського національного університету ім. В. Н. Каразіна. Серія : Питання політології*. – 2013. – № 23. – С. 138-142.
5. Гаврилюк О. М. Особливості практичної участі ЗМІ у формуванні демократичної політичної культури // *Гуманітарні студії*. – 2012. – № 15. – С. 116-122.
6. Горошкевич Н. Є. Стереотипи висвітлення проблеми державотворення у пресі Івано-Франківщини / Н. Є. Горошкевич // *Українська періодика : історія і сучасність / ЛННБУ ім. В. Стефаника*. – Львів, 2015. – Випуск 13. – С. 383-394.
7. Крупський І. В. Преса як джерело досліджень національно-визвольних змагань за українську державу (II половина XX ст.) : дис. ... д-ра іст. наук : 07.00.06 / І. В. Крупський. – К., 1996. – 454 с.
8. Лизанчук В. Свобода слова в контексті українського державотворення / В. Лизанчук

- // Вісник Львівського університету. Серія Журналістика. – Львів, 2001. – Вип. 21. – С. 66–77.
9. Матюшина А. В. Соціокультурна роль мас-медіа у формуванні громадянського суспільства в Україні : комунікативний дискурс : автореф. дис. ... канд. наук із соц. комунікацій : 27.00.01 / Анастасія Володимирівна Матюшина. – Київ, 2009. – 15 с.
  10. Шкляр В. І. Мас-медіа і виклики нового століття / В. І. Шкляр. – Київ : Грамота, 2003. – 48 с.
  11. Ромашко О. Українська національна ідея в дзеркалі преси [Електронний ресурс] / Олексій Ромашко // Політичний менеджмент : науковий журнал. – 2006. – №2. – С. 115-126. – Режим доступу: http://www.ipiend.gov.ua/uploads/pm/pm_17/romashko_ukrainska.pdf. – Дата доступу: 15 січня 2018.
  12. Костишева С. О. Становлення і розвиток друкованих засобів масової інформації новітньої України (друга половина 80-х – 90-і роки ХХ ст.) : дис. ... д-ра істор. наук : 07.00.01 «Історія України» / С. О. Костишева. – Київ, 2004. – 477 с.
  13. Мамонтова Є. В. Фактор преси у конституційному процесі в Україні : автореф. дис. ... канд. політ. наук : 23.00.02 «Політичні інститути та процеси» / Є. В. Мамонтова. – Одеса, 2000. – 20 с.
  14. Костирев А. Г. Роль засобів масової інформації в процесі демократичного розвитку суспільства : автореф. дис. ... канд. політ. наук : 23.00.02 «Політичні інститути та процеси» / А. Г. Костирев. – Київ, 2003. – 17 с.
  15. Вербицька Х. І. Проблема державотворення в друкованих мас-медіа Івано-Франківської області : дис. ... канд. наук із соц. комунікацій : 27.00.01 «Теорія та історія соціальних комунікацій» / Вербицька Христина Іванівна. – Рівне, 2016. – 204 с.
  16. Павлюк І. З. Українська преса Волині 1990-2000 років як інформаційно-культурне явище // Українське журналістикознавство : науковий журнал. – Київ: Інститут журналістики, 2002. – Вип. 3. – С. 10-16.
  17. Кожанов А. В. Регіональна преса Народного руху України у період боротьби за українську незалежність [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://storage.library.org.ua/online/periodic/iv-23/214-219.pdf>. – Дата доступу: 15 січня 2018.
  18. Гоцур О. І. Сучасна українська преса як чинник формування геополітичної стратегії України (2000-2014 рр.): проблематика, концептуально-змістове навантаження : дис. ... канд. наук із соц. комунікацій : 27.00.04 «Теорія та історія журналістики» / Гоцур Оксана Іванівна. – Львів, 2016. – 234 с.
  19. Огляд регіональної преси [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://lib.rada.gov.ua/LibRada/static/LIBRARY/monitor/reg_presa.htm. – Назва з екрану. – Дата доступу: 15 січня 2018.
  20. Верховна рада України: Офіційний веб-портал [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://rada.gov.ua/documents/Oglad_reg_ZMlvf/49243.html. – Назва з екрану. – Дата доступу: 15 січня 2018.
  21. Георгієвська В. Відродження багатопартійної преси в демократично орієнтованому суспільстві (друга половина 80-х – початок 90-х рр. ХХ ст.) [Електронний ресурс] / В. Георгієвська // Журналістика. – 2015. – Вип. 14 (39). – С. 111-120. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/zhur_2015_14_12. – Дата доступу: 15 січня 2018.
  22. Работягова І. В., Мовчан У. І. та ін. Особливості функціонування українських політичних партій як акторів українського політичного ринку : аналітична записка [Електронний ресурс] // Національний інститут стратегічних досліджень. – Режим доступу: <http://www.niss.gov.ua/articles/329/>. – Дата доступу: 15 січня 2018.
  23. Офіцинський Р. А. Державотворчий процес в Україні 1991-2004 років (на матеріалах періодики заходу) : автореф. дис. ... д-ра іст. наук : 07.00.01 «Історія України» / Офіцинський Роман Андрійович. – Ужгород, 2006. – 38 с.